

Г. В. СІКОРА
(Київ, Україна)

ЛЬВІВСЬКЕ МОВЛЕННЯ В ТЕРМІНАХ ТА ВИЗНАЧЕННЯХ

Розглянуто терміни на позначення львівського мовлення в діахронії та синхронії. Аналіз проведено в кореляції до лінгвальної сутності об'єкта дослідження. Проаналізовано специфіку вживання цих термінів.

Ключові слова: термін, львівське мовлення, лінгвальна сутність.

Львівське мовлення як урбаністичний лінгвофеномен, самотутня локальна культура упродовж століття привертає увагу дослідників, які намагалися осмислити цю мовознавчу проблему в різні часові зрізи крізь призму різних аспектів і різної повноти охоплення наукових зацікавлень.

Лінгвальна природа міста Львова змінювалася, що було зумовлено не лише внутрішньою динамікою мови, а й дією лінгвістичних та екстралінгвістичних чинників. Особливо відчутну структурну та функційну трансформацію львівського мовлення породжували екстралінгвальні чинники: зміни адміністративної належності міста, а відповідно, й офіційної мови; різні суспільно-ідеологічні тенденції в сфері мовних канонів, які пропагували держави, до яких входило місто; постійна міграція етнічних українців – мешканців із довкілля – у місто; еміграційні й імміграційні процеси поляків у довоєнний період, імміграція росіян після 1939 року тощо. Це спричиняло динаміку мовної ситуації у Львові: зміну панівного ідіома як мови із статусом державної, побутування, взаємодію та функціональну лакунарність різних ідіомів: національних мов, їхніх діалектних, наддіалектних, просторічних, літературних форм.

Місто Львів розташоване на території поширення наддністрянського діалекту південно-західного наріччя української мови, в ареалі функціонування західноукраїнського (галицького) варіанта української літературної мови. Українське мовлення Львова, що формувалося на наддністрянській діалектній базі, упродовж свого розвитку перебувало під впливами польської, німецької, російської, єврейської мов, літературного стандарту української мови. Особливістю досліджуваного локусу були історично зумовлені українсько-польські диглосія та білінгвізм, верхньою межею яких прийнято вважати 1939 рік. Український та польський сегменти львівського мовлення формувалися в тісній взаємодії, наслідком чого стали взаємні впливи на всіх мовних рівнях, однак у подальшому ці сегменти розвивалися неоднаково.

Специфіка лінгвальної природи львівського мовлення в діахронному та синхронному зрізах, зокрема його різнопланова стратифікація, комуні-

кативні можливості й обсяги функціонування, віддзеркалилися і в термінологічній парадигмі, що виформувалася на позначення цього об'єкта дослідження. Сьогодні в науковій літературі функціонує низка таких термінів, що спонукає до глибокого осмислення й аналізу наукової спадщини дослідників львівського мовлення польської та української лінгвістичних шкіл. Це визначає мету дослідження – проаналізувати терміни на позначення львівського мовлення в кореляції до його лінгвальної сутності.

У полоністиці, лінгвістичні погляди якої відмінні від поглядів українських діалектологів, польське мовлення Львова є найбільш сформованим складником такого територіального різновиду польської мови, як *polski dialekt południowokresowy* – південний (південно-східний) периферійний діалект польської мови, або південний (південно-східний) окраїнний чи кресовий діалект польської мови, що формувався і розвивався в ареалі, віддаленому від материнського польського мовного континууму, і який належить до південного (південно-східного) периферійного варіанта польської мови. Як взаємозамінні у науковій літературі використовують означення *периферійний*¹ та *окраїнний*, рідше – кальку з польської *кресовий*, які вказують на географічне положення цих говорів щодо центральних районів Польщі. Українські діалектологи кваліфікують ці говори як *латеральні*. Польське львівське мовлення в польській лінгвістичній школі окреслюють такими ширшими термінами: *polszczyzna kresowa* (укр. *периферійна польська мова*), *polszczyzna południowokresowa* (укр. *периферійна південна (південно-східна) польська мова*); *dialekty kresowy* (укр. *периферійні діалекти*), *dialekt południowokresowy* (укр. *південний (південно-східний) периферійний діалект*), *polskie gwary kresowe* (укр. *польські периферійні говірки*). У полоністиці польське львівське мовлення розглядають як компонент польського культурного діалекту, який розуміють як мовлення інтелігенції, зокрема міської, що знаходить відбиття в терміні *polski dialekt kulturalny* (укр. *польський культурний діалект*). Мовлення польської львівської інтелігенції у полоністиці складає також компонент польського культурного діалекту, який позначають терміном *polski dialekt kulturalny* (укр. *польський культурний діалект*).

Важливим компонентом у мовній картині Львова була арготична лексика, результатом збирання якої стала низка польськомовних лексикографічних праць кін. ХІХ – поч. ХХ ст., докладний аналіз яких зробив О. Горбач [див. 18, 19]. Серед арготичних термінів, що вживали Г. Фельштинський, А. Курка, Й. Яворський, натрапляємо на термін *gwara leberska*² (укр. *львівська говірка*) [див. 18, с. 165]. У своєму словничку “*Kumać po lebersku: Przyczynek do słownika gwary lwowskiej*” (“Розмовляти по-львівськи: Матеріали до словника львівської говірки”, 1901) Й. Яворський на окреслення аналізованого явища також ужив загальний термін *gwara lwowska* (укр. *львівська говірка*) (JKL).

¹ У статті будемо послуговуватися цим терміном.

² Від *Lemberg* – німецька офіційна назва міста Львова в австрійський і австро-угорський періоди його історії (1772–1918).

Пізніше термін *gwara lwowska* (укр. *львівська говірка*) активно використовують на позначення львівського мовлення як цілості. Так, наприклад, ним послуговувалися автори дослідження “*Gwara lwowska*” (“Львівська говірка”, 1938) [2, s. 85–87]. У цій статті як взаємозамінні використано терміни *gwara lwowska* і *dialekt lwowski* (укр. *львівський діалект*). Термін *gwara lwowska* вжив, зокрема, і львів'янин за походженням С. Маховський у книзі “*Bernardinski mijam plac*” (“Минаю Бернандинську площу”, 1989), де репрезентовано тексти львівських пісень та їхні мовні особливості [8].

У перших фахових працях, присвячених функціонуванню польської мови у Львові 1923–24 рр., польські лінгвісти Р. Кубінський, Я. Янув, К. Нітш застосовують загальний термін *polszczyzna lwowska* (укр. *львівська польська мова*), аналізуючи особливості усного мовлення польськомовних учнів, засвідчені у письмовій формі [5; 3; 4; 9]. Цей термін згодом став традиційним для полоністики.

Представниця краківської лінгвістичної школи З. Курцова у ґрунтовному монографічному дослідженні “*Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku*” (“Польська мова Львова і південно-східних окраїн до 1939 року”, 1983) уперше провела цілісний аналіз мовлення передвоєнного Львова у контексті функціонування польської мови на південно-східних землях, застосувавши реконструктивний метод аналізу редукованого після 1939 року польського ареалу Львова. Позначивши львівське мовлення загальними термінами *polszczyzna Lwowa*, *polszczyzna lwowska*, *dialekt lwowski*, дослідниця з'ясувала його різнорідну соціальну стратифікаційну сутність, виокремивши два функційні різновиди львівського мовлення аналізованого періоду: *dialekt kulturalny* (укр. культурний діалект), поширений в інтелігентних верствах львів'ян і ближчий до польської літературної мови, та *gwara miejska* (укр. міська говірка), або *gwara lwowska* (укр. львівська говірка) для номінації мовлення простолюду, тобто неосвічених мешканців міста або людей, що приїхали з міських околиць (характерними ознаками такого мовлення був значний вплив української діалектної мови [6]. Особливістю першого функційного різновиду львівського мовлення дослідниця називає його відірваність від діалектного ґла, оскільки цей різновид “сформувався в інших умовах, ніж культурні діалекти етнічних польських регіонів. Він не розвинувся з польського народного діалекту, як літературний діалект Кракова, Познані чи Варшави, а формувався на базі загальнонародної мови” [там само, s. 52]. *Dialekt kulturalny* визначали на морфологічному та синтаксичному рівнях здебільшого виразні загальнопольські норми, локальний елемент був лише в лексичному складі. *Gwara miejska*, на думку дослідниці, — найменш нормативний різновид, носіями якого були ті верстви населення, що прибули до міста з околиць і не знали норм літературної мови. З. Курцова розглядає цей різновид як проміжне утворення між загальнонародною польською мовою і народними говірками, якому характерні хиткість у реалізації граматичної системи, перехідність між простою народною мовою і мовою освічених прошарків населення, змінність, емоційність. Його лексичний склад був насичений арготизмами, підлягав впливам інших

мов, що перебували в найближчому контакті із загальнонародною мовою; виявляв тенденцію до неологізмів семантичних, словотворчих, контамінаційних, фразеологічних; містив велику кількість приказок, афоризмів, каламбурів, римувань із високим ступенем гумору. *Gwaга miejska*, як вважає дослідниця, була означена трьома засадничими рисами: відсутністю норм, тенденцією до спрощення системи внаслідок дії української інтерференції в граматиці та лексиці, а також витворенням та функціонуванням на його основі стилістичної форми, яку в народі називали *bałak*. Початки цього різновиду, як стверджує З. Курцова, важко визначити, однак можна стверджувати, що під кін. XIX ст. *gwaга miejska* вже була (це засвідчує міський фольклор), а занепала перед початком II-ої світової війни, що було спричинено втратою соціального статусу престижності польської мови, усунення її з ужитку.

Лінгвальна картина польського передвоєнного Львова спонукала до нових наукових реконструктивних пошуків й інтерпретацій інших дослідників. Традиції З. Курцової щодо зацікавлення польським мовленням Львова до 1939 р. у діахронії продовжила представниця вроцлавської лінгвістичної школи І. Зайфферт-Наука, яка запропонувала власну концепцію дослідження цього явища. Так, у монографії “*Dawny dialekt miejski Lwowa*” (“Давній міський діалект Львова”, 1992) авторка не розмежовує функційні різновиди в польськомовному львівському мовленні, а, спираючись на теоретичні засади вивчення міського мовлення польських дослідників А. Фурдаля та М. Карася, які дотримувалися думки, що таке розмежування не є доцільним [11, s. 6, 152], проаналізувала граматику мовлення польського Львова як цілість, окреслюючи його терміном *dialekt miejski* (укр. *міський діалект*) з означенням *dawny* (укр. *давній*), що вказує на хронотоп досліджуваного явища. Вибір терміна обґрунтований лінгвальною природою аналізованого ідіома, який “має характер тимчасовий, а належить до проміжного утворення між культурним діалектом і народними говорами” [там само, s. 5]. Як стверджує дослідниця, цей термін в умовах Львова трактується широко, оскільки охоплює поняття “*gwara ludowa*” (укр. “народна говірка”), “*gwara miejska*” (укр. “міський говір”), “*dialekt kulturalny*” (укр. “культурний діалект”), останнє з яких структуровано за видовими поняттями на позначення функціональних різновидів культурного діалекту, що в концепції дослідниці знайшло відбиття у термінах *dialekt potoczny-swobodny*, *potoczny-staranny*, *uroczysty* [там само, s. 152].

На кін. XIX – поч. XX ст. у результаті змішування елементів української, польської, німецької мов та ідишу на польській основі у Львові сформувався різновид просторіччя, характерною ознакою якого було активне використання діалектної лексики, яка має найбільше емоційно-експресивне (іронічне й сатиричне) забарвлення. На позначення цієї просторічної форми львівського мовлення вживалися народні польські й українські терміни *bałak*, *bałak lwowski*, *балак*, *львівський балак*, а також *кіндерський балак* (дослівно “мова злодіїв”). Носіями цієї просторічної форми мовлення були соціальні міські низи Львова, так звані львівські батяри, яким належала автентична міська субкультура, зокрема мова та фольклор, звідси й

інші назви, що походять від номінації його носіїв, — *język batiarów*, *gwara batiarów*, мова батярів, батярський жаргон.

Широкою є сфера використання цих термінів, зокрема популярного терміна *bałak* та його українського відповідника *балак*. Проте в науковій літературі їх трактують неоднаково, що зумовлює потребу проаналізувати лінгвальну сутність понять “*bałak*” (“балак”) і “*gwara lwowska*” (“львівська гвара”).

Тлумачення балаку подає З. Курцова. Львівська говірка, пояснює польська дослідниця, функціонувала у двох планах: нейтральному — як мова нижчих міських прошарків і стилістичному — як жартівлива щоденна мова, домашня для всіх корінних львів’ян, що виражала народний гумор і ментальність міського плебсу та мала українську за походженням назву *bałak* (укр. *балак*) [6, s. 394]. Високій популярності, а згодом і міфологізації львівського балаку сприяла радіопередача “*Wesoła Lwowska Fala*” (“Весела Львівська Хвиля”), що виходила у 1933–1939 рр. у загальнопольському ефірі. Ведучі, корінні львів’яни Г. Фогельфангер та К. Вайда, т.зв. “львівські батяри” під псевдонімами Тоїко (Тонько) та *Szczepcio* (Щепцьо) популяризували серед шести мільйонів слухачів міжвоєнної Польщі лексикон Львова. Автором цих діалогів був В. Будзинський, юрист, за вподобаннями — працівник радіомовлення та сценарист, актор, режисер. Радіодіалоги були стилізованими, представленими у форматі текстів і стали зразком живого усного мовлення польськомовних львів’ян довоєнного періоду. Популярна радіопередача актуалізувала традицію стилізації текстів львівських письменників, зокрема гумористів і сатириків, що визначило специфіку функціонування балаку. У 1934 р. Г. Фогельфангер та К. Вайда реалізували текстове втілення діалогів цієї радіопередачі у книзі “*Szczepko i Toiko: Dialogi radiowe z “Wesołej Lwowskiej Fali”*” (“Щепко і Тонько: Радіодіалоги з “Веселої Львівської Хвилі”, 1934) [13].

У своєму “*Słowniku*”, вміщеному в уже згадуваній вище монографії “*Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku*”, З. Курцова подає словникову статтю “*Bałak*” із такими значеннями: 1) “*mowa, rozmowa*” (укр. “мова, розмова”); 2. “*gwara*” (укр. “говірка”) у виразі *lwowski bałak*, посилаючись на “*Słownik gwary lwowskiej. Rękopis*” (“Словник львівського говору. Рукопис”) В. Шольгіня та “*Słownik języka polskiego*” (“Словник польської мови”, 1900–1927), де до цієї лексеми подано ремарку *gwarowe* (укр. *говіркове*) [6, s. 137]. Інформативною також є наступна словникова стаття “*Bałakać*” із дефініцією “говорити, розмовляти, оповідати” з уточненням про те, що у Львові ця лексема є загальноновживаною в міській говірці, а в культурному діалекті має емоційно-стилістичне забарвлення [там само].

Польська дослідниця Е. Смуклова пояснює, що термін *lwowski bałak*, або просто *bałak*, позначаючи у слововжитку батярів мовлення, розмову, був утворений від дієслова *bałakać* (укр. *балакати*) “говорити по-львівськи, говорити міською говіркою” й утвердився в літературних текстах [12, s. 223–256]. Як вважає авторка, цей термін зручний, бо однозначний, він є вторинно утвореним неологізмом від автентично вживаного, витвореного дієслова *балакати* [там само, s. 224].

Тлумачення балаку в україністиці є неоднозначним. Українські історики вважають балак польською мовною культурою. Ось яку дефініцію відповідного терміна подав відомий історик-львів'янин Я. Д. Ісаєвич³: “Балак — прийнята в польській науково-популярній літературі, мемуарах і публіцистиці назва польського діалекту, вживаного малоосвіченими поляками Львова, Дрогобича та ін. міст Галичини. Найхарактерніша його риса — насиченість лексики українськими словами (загальноукраїнськими і діалектними) і великий вплив української фонетики <...>. З українським міським діалектом балак мав також спільні запозичення німецьких слів, особливо пов'язаних з австрійськими реаліями в адміністрації, економіці, військовому побуті. У багатьох випадках балак перетворювався в мішану польсько-українську говірку, особливо коли нею користувалися люди українського походження. Зразком літературного використання балаку є батярський фольклор. Стилізація під балак була головним засобом індивідуалізації тексту творів деяких польських прозаїків із Західної України <...> і авторів гумористично-ліричних віршів та пісенних текстів <...>. Почасти з польської літератури, а почасти з говірки львівських українців старшого покоління елементи балаку запозичують останнім часом окремі львівські письменники (Ю. Винничук)” (Ярісевич, с. 129).

На відміну від істориків, українські мовознавці не вважають балак виключно польською мовною культурою. Оскільки він не мав чітких норм, то йому була властива варіантність, що виявлялася в переважанні польської чи української мови. Отже, відмінності в трактуванні балаку зумовила його варіантність із тяжінням до меншого чи більшого ступеня українськості чи польськості. На це вказує, наприклад, характеристика львівського балаку Б. Валенським: “Не приховуємо також клопоту, якого завдав нам львівський балак, знавцям відомо, що нема його сталих норм у мові, а про те, що нема їх в орфографії, ми переконалися, читаючи машинописи з творами, написаними тим балаком” [13, с. 19]. Як стверджував О. Горбач, більшу чи меншу ступінь “українськості” чи “польськості” у балаку визначали самі мовці залежно від їхнього національного походження [18, с. 174]. Послугуючись сучасною термінологією, балак — це українсько-польський суржик соціальних низів Львова, який мав українську та польську форми, про що свідчать використовувані мовознавцем терміни *українськомовна форма балаку* і *польськомовна форма балаку*, *українська канва балаку* і *польська канва балаку* [там само, с. 174]. Характерно, що для періоду функціонування цієї просторічної форми мовлення, притаманне ототожнення балаку із львівським мовленням в цілому.

На зазначені польські терміни натрапляємо в назвах польських лексикографічних праць — рукописному словничкові В. Шольгіня “Słowniczek gwary lwowskiej” (“Словничок львівської говірки”), який входив до джерельної бази З. Курцової, словнику В. Гуровського “Słownik gwary lwowskiej” (“Словник львівської говірки”); інтернетівських джерел: “Słownik białaku lwowskiego” (“Словник львівського балаку”) З. Мадерського (SBL),

³ Псевдонім — Д. Ярісевич.

“Słownik naszych dziadków Bałaku Lwowskiego” (“Словник Львівського Балаку наших дідусів”) (SNDBL), “Gwara lwowska” (“Львівська говірка”) (GLWs); уживані вони й у вікіпедівській статті “Gwara lwowska” (“Львівська говірка”) (GLW) та в назві лінгвістичного форуму “Polski dialekt lwowski” (“Польський львівський діалект”) (PDL) тощо.

Дослідженню польської мови у Львові кінця XX – початку XXI ст. як її регіонального різновиду, що функціонує поза межами Польщі, присвячено студії польських дослідників Е. Смулкової, Б. Пацан, І. Масальської, Є. Дзігель, Й. Йоахім’як, М. Маршалек, Й. Мендельської, Х. Соїки-Машталек, Е. Волніч-Павловської, М. Борковської та ін. й українських мовознавців – Л. Р. Король, А. М. Кравчук, О. В. Огорілко. У термінологічному інструментарії цих дослідників-полоністів, які вивчали переважно мовлення польськомовної інтелігенції, – усталені терміни з опорою на лексему *polszczyzna* (укр. *польська мова*): *polszczyzna Lwowa* (укр. *польська мова Львова*), *polszczyzna lwowska* (укр. *польська львівська мова*), *polszczyzna lwowian* (укр. *польська мова львів’ян*), *polszczyzna polskiej społeczności* (укр. *польська мова польської спільноти*), *polszczyzna inteligencji lwowskiej pokolenia rowojennego* (укр. *польська мова львівської інтелігенції повоєнного покоління*).

Іноді вчені послуговуються терміном *język lwowski*, що, як і його український відповідник *львівська мова*, є загальноживаним, частотним у лінгвістичних дослідженнях [див. 1 та ін.] і в позанауковій сфері. Вказані терміни породжені популярним в урбанолінгвістичних працях, однак нечітким терміном *мова міста*. Аналізовані польські терміни *język miejski* (укр. *міська мова*), *gwara* (укр. *говірка*), *towna miejska* (укр. *міське мовлення*), *dialekt* (укр. *діалект*), що позначають міське мовлення як цілість, як і вужчі терміни – *gwara socjalna* (укр. *соціальна говірка*), *gwara środowiskowa* (укр. *говірка певного середовища*), є традиційними для полоністики, на що вказував, зокрема, польський лінгвіст В. Любась [7, s. 272].

Розгляньмо розвиток термінологічних поглядів на об’єкт нашого аналізу в студіях українських лінгвістів. У першому дослідженні українського мовлення Львова зокрема, а міського мовлення в Україністичі в цілому – монографії Я. Б. Рудницького “Lemberger ukrainische Stadtmundart: (Znesinnja)” (“Львівський український міський діалект (Знесіння)”, 1943), Я. Б. Рудницький послуговувався терміном *львівський говір* (*львівський міський говір*), або *львівський діалект* (*львівський міський діалект*⁴). У неоднорідній структурі львівського говору дослідник аналізував лише передміську знесінську львівську говірку (інформаторами стали представники соціальних низів Львова), умотивовуючи такий підхід тим, що “з граматичної точки зору він (львівський говір – Г. С.) не становить єдиного діалекту” [10, s. 95], саме тому розглядає свій об’єкт у ширшому контексті – у межах львівського говору, або львівського діалекту як цілості. Зміст терміна автор розкриває через визначення його лінгвальної сутності: “Львівський говір – це незвичайно цікаве й живе співіснування різних говіркових систем, об’єднаних тільки деякими спільними прикметами в ділянці звуків, словотвору та головно – лексики” [27].

⁴ Термін відображає тогочасну літературну норму.

На термінологію Я. Б. Рудницького звернув увагу дослідник наддністрянського (опільського) говору З. М. Бичко. На його думку, використання терміна *львівський говір*, а не *львівська говірка*, який більше підходить до діалектної системи окремих сіл, є однією з найважливіших думок ученого [15, с. 26]. Про правомірність / неправомірність розмежування міського мовного середовища на говірки, а в нашому випадку – про розмежування львівського мовлення на знесінську та ін. говірки йдеться у рецензії Ю. Шевельова на дослідження Я. Б. Рудницького: “Щождо міських діалектів, то тут не тільки не маємо виробленої, усталеної методології, ба навіть не маємо певности, чи можна говорити про українські міські говірки і чи треба їх досліджувати” [27, без зазначення сторінки].

Не відступає від своїх термінологічних засад Я. Б. Рудницький і в невеличкій студії “Львівський говір” (1952) [там само, с. 79–84]. Очевидно, що праці Я. Б. Рудницького сприяли закріпленню в україністиці вжитої ним термінології на окреслення львівського мовлення.

Терміном *львівський говір* оперував також і П. І. Приступа, аналізуючи особливості наддністрянських говірок Брюховицького району Львівської області та подаючи принагідні спорадичні зауваження щодо мовлення львів’ян середини 50-х рр. минулого століття [26, с. 51].

Зазначений термін, зокрема, вжив у своїх спогадах, перебуваючи в еміграції, український педагог, класичний філолог, діяч “Просвіти”, мемуарист С. Шах, який так описував мовну ситуацію Львова початку ХХ ст.: “Сам Львів не мав свого українського діалекту, бо інтелігентна верства говорила менш-більш спільною письменною галицькою мовою, а міщанська верства, що до Львова з околиць напливала і найдалше до третього покоління у львівським мовнім кітлі польонізувалась, говорила зіпсутим через польський мовний вплив говором” [див. 31, с. 27].

Особливістю функціонування українського терміна *гвара* (п. *gwara*), *львівська гвара* (п. *gwara lwowska*), калькованого з польського наукового терміна *gwara lwowska*, було те, що він уживався поза науковою сферою, в побуті. Це дозволяє кваліфікувати цей термін як народний, ненауковий. Специфікою його використання є ототожнення з термінами *балак*, *львівський балак*, *львівський говір*, *львівський діалект* та ін. і відповідними до них поняттями, а також розрізнення / нерозрізнення термінів та понять *львівська гвара* і *балак*. Як стверджує Л. М. Підкуймуха, львівська гвара відрізняється від балаку різноманітністю запозичень: основа балаку – польська мова з численними українськими запозиченнями, основа львівської гвари – суміш польської, української, німецької та їдиш. Спільним для балаку і гвари дослідниця вважає ті самі причини формування [25, с. 229].

Отже, для фахових і нефахових досліджень з україністики до середини 50-х рр. було властивим окреслювати львівське мовлення термінами, що вживалися на позначення мовлення сільського, зокрема: *говірка*, *говір* / *діалект*. Розгляньмо значення цих термінів у діалектології.

“*Говірка*, – як стверджує П. Ю. Гриценко, – найменша одиниця територіальної диференціації діалектної мови. У структурі мовно-територіальних утворень (говірка – говір / діалект – наріччя) лише говірка є реальною

комунікативною системою, засобом спілкування мешканців одного, рідше кількох населених пунктів, принципово рівнозначна мові. <...>. Близькі за визначальними рисами говірки утворюють групи говірок і говори” (Гриценко*, с. 105). “*Говір*, – зазначає мовознавець, – одиниця територіальної диференціації діалектної мови, що становить об’єднання говірок, близьких за фонетичними, акцентуаційними, граматичними та лексичними ознаками” (Гриценко, с. 104). Терміни *говір* і *діалект* у діалектологічних дослідженнях в україністиці та полоністиці вживають як взаємозамінні. “У значенні *говір* вживають і термін *діалект*, – пояснює С. П. Бевзенко, – хоч останнім позначають також групу споріднених говорів, що характеризуються системою спільних ознак, якими ця група виразно відрізняється від іншої групи говорів” [14, с. 6].

Зауважмо, що в полоністиці традиційно розуміють лінгвальну природу міського мовлення як *д і а л е к т* (див. вище), на відміну від інших лінгвістичних шкіл, зокрема української та російської.

Окреслення львівського мовлення термінами, що виформувалися на позначення ієрархічних одиниць сільського мовлення (*говірка, говір / діалект*), пояснюємо відсутністю на розглядуваному часовому зрізі теоретичного обґрунтування лінгвальної природи міського мовлення і потрібних термінологічних засобів його опису. Ці терміни не використовують в сучасній українській урбанолінгвістиці, на відміну від польської лінгвістичної школи.

Для сучасного періоду властиве активне функціонування термінів *балак, львівський балак, гвара, львівська гвара, львівська говірка, львівський говір / львівський діалект* та ін. Про їхню взаємозамінність і початок зростання популярності цих термінів у кінці ХХ ст, зокрема в літературній практиці, вже йшлося в одному з наших досліджень [28]. Популяризацію діалектного мовлення, характерного для Львова, а відтак і термінів на його позначення (*львівська говірка, львівський діалект, львівський балак, львівська гвара, львівський говір, галицький говір, галицький діалект, львівська мова*) розпочав львівський письменник, журналіст, редактор і публіцист Ю. Винничук, який у кінці 90-х рр. минулого століття – на початку ХХІ ст. під псевдонімом Юзьо Обсерватор вів рубрику “L’vivs’ki observaciji” у львівській газеті “Поступ”. Ю. Винничук одним із перших у період незалежності почав активно впроваджувати львівське діалектне мовлення у свої публіцистичні твори, праці, присвячені історії міста Львова, а також у художні тексти.

Згодом популяризації вищезазначених термінів сприяють: 1) їхнє функціонування в науковій, науково-публіцистичній, краєзнавчій, мемуарній, художній літературі; 2) поява енциклопедичних статей у “Вікіпедії”: “Балак” (Б_Wiki), “Львівська гвара” (ЛГ), “Львівська говірка (балак)” (ЛГ_Wik); 3) інтернетівський форум 2007–2013 рр. “Львівська гвара”, присвячений обговорюванню діалектної лексики, що функціонує у Львові, та з’ясуванню самого терміна на позначення львівського мовлення (ЛГф).

Увесь спектр проаналізованих термінів фіксують також українські сучасні діалектні лексикографічні праці, зокрема словнички-додатки: “Словник львівського балаку” (2002), “Словник львівської говірки” (2003) та “Словник” (2014) Ю. Винничука (ВСЛБ, ВСЛГ, ВС); “Короткий слов-

ник львівської гвари” (2004), упорядкований Л. Козак (КСЛГ); словник “Гвара. Автентична львівська абетка. Словник” (2011), укладений львівським журналістом А. Борковським (ГАЛА), “Словник львівської говірки першої третини ХХ століття” (2013) бібліографа-львовознавця М. Мовної (МСЛГ). Широкий є репертуар цих термінів і в інтернетівських словниках: “Батярський словник: Львівська говірка (львівська гвара) від А до Я” (БС), “Словник галицького діалекту” (СГД), “Словник львівського балаку” (СЛБ), “Словник львівського балаку” (СЛБ*), “Тлумачний словник львівської гвари” (ТСЛГ).

Уперше в лінгвістиці на позначення львівського мовлення термін *койне* (галицьке чи галицько-буковинське койне, інтелігентське койне) використав Ю. Шевельов: “Спілкування між освіченими людьми, що розмовляли західноукраїнськими говірками, найжвавіше відбувалося у Львові. Можна припустити, що на 1900 р. у місті витворювалося галицьке чи галицько-буковинське койне, в основі якого лежав наддністрянський діалект, але це питання потребує докладнішого вивчення, а джерельні відомості про розмовну мову освіченої верстви дуже скупи” [31, с. 27]. Як вважав учений, львівське койне – цілісна мовна структура зі своїми ознаками та повноцінним функціонуванням; її особливістю мовознавець назвав говіркові елементи та значні запозичення, серед яких переважають входження з польської мови [там само, с. 226–227].

Послідовником Ю. Шевельова щодо розуміння природи львівського мовлення став О. Горбач, який послуговувався термінами *койне*, *львівське койне*, *літературне койне*, *обласне койне*, *галицьке літературне койне*. Львівське койне дослідник визначає як обласне, або галицьке літературне койне (мовлення вищих суспільних прошарків міста), вжите означення *галицьке* вказує на поширення впливу львівського койне на ширші ареали. Учений розрізняє польське койне Львова та українське койне Львова [18, с. 173]. Окреслення сутності понять “арго” й “койне” унаочнило розуміння О. Горбача українських арготичних систем різних соціальних і професійних груп населення, складної стратифікаційної лінгвальної природи львівського мовлення аналізованого періоду: взаємодію його ідіомів, принципів розмежування польського й українського сегментів львівського мовлення, місця львівського койне серед інших міських койне (Польщі та України) та львівського арго серед інших українських арготичних систем, характерних мовних рис львівського арго та койне тощо [там само, с. 168–176].

Дослідник варіантів української літературної мови І. Г. Матвіяс, який не концентрував увагу на аналізі мовлення львів’ян, також стверджував, що найвпливовіша наддністрянська різновидність у західноукраїнському варіанті літературної мови, яка містила елементи інших говорів південно-західного наріччя, становила західноукраїнське наддіалектне койне [21, с. 93].

Ототожнення термінів *говір Львова*, *койне*, *західноукраїнський варіант літературної мови*, *діалект* властиве для лінгвістичних студій З. М. Бичка [15, с. 36].

Термінологічні погляди щодо означення лінгвальної сутності львівського мовлення Ю. Шевельова та О. Горбача поділяє і авторка цієї статті. У своїх дослідженнях ми послуговуємося нейтральним терміном *львівське мовлення* та чіткішим терміном *львівське койне*. Сучасним лінгвістичним дослідженням, зокрема урбанолінгвістичним, притаманне отождження термінів *мова* і *мовлення*, що спричиняє, відповідно, й синонімію термінів *мова міста* й *міське мовлення*. Вибір терміна *львівське койне* вмотивований традицією позначати: 1) міське мовлення терміном *койне* (загалом в україністиці й інших лінгвістичних школах, зокрема й русистиці); 2) львівське мовлення терміном *львівське койне* (в студіях українських лінгвістів).

Сам термін *койне* на позначення міського мовлення, зокрема мовлення великих міст, має давню традицію вживання в науковій метамові, класичним він є в україністиці (Ю. Шевельов, О. Горбач, І. Г. Матвіяс, П. Ю. Гриценко, Б. М. Ажнюк, Л. О. Ткач, Л. Т. Масенко, О. О. Селіванова, Є. М. Степанов та ін.) та русистиці (М. П. Погодін, О. О. Шахматов, Ф. П. Філін, В. В. Виноградов, Л. І. Бараннікова, М. М. Гухман, А. В. Десницька, С. С. Волков та О. С. Мжельська, С. О. Миронов, В. І. Беліков, Л. П. Крисін, А. А. Юнаковська, О. Б. Мордвінов, Б. І. Осипов, І. Д. Макарова та ін.).

Наведемо дефініції цього терміна за сучасними українськими лінгвістичними енциклопедіями.

Л. Т. Масенко: “Койне [грец. κοινή (διάλεκτος) – спільна (мова)] – первісно назва загальнонародної грецької мови, що склалася у 4–3 ст. до н. е. на іонійсько-аттичній діалектній основі. <...> У донаціональний період виникнення койне – типове явище мовного життя великих міст, де відбувається особливо інтенсивна взаємодія різних діалектних стихій, наслідком чого стає нівелювання різних діалектних відмінностей. Так з’явилися міські койне, що обслуговували потреби повсякденного, переважно усного, міжгрупового спілкування міського населення. Міські койне внаслідок впливу міст на економічне і мовно-культурне життя прилеглих територій перетворювалися в обласні койне. Історично койне як наддіалектні форми усного мовлення часто стають важливою передумовою формування літературних мов. Так, англійська літературна мова утворилася на базі лондонського койне, китайська – на базі пекінського койне. Основою формування російської літературної мови стало московське койне, що поєднувало риси північно- й південноросійських говорів. Але, виникаючи на базі койне, літературна мова протистоїть йому як опрацьована кодифікована мова неопрацьованій мові, що побутує переважно в усно-розмовній формі” (Масенко, с. 269–270).

О. О. Селіванова: “Койне (від гр. *κοινός* – спільний) – міждіалектна, переважно побутова форма існування мови, сформована на базі одного з групи близьких йому діалектів із їхніми можливими ознаками, що служить торговельним, військовим, культурним, судовим потребам змішаного складу населення певного регіону. Історично у донаціональний період койне головного міста країни ставало підґрунтям літературної мови етносу (лондонське койне для англійської літературної мови, пекінське для китай-

ської літературної мови, койне міста Едо для японської літературної мови тощо). Койне міст поширювалося на регіон, центром якого було місто, перетворюючись на регіональне койне. Обласні койне є справжніми інтердіалектами певної місцевості (наприклад, аварський болмац, який став інтердіалектом північного Дагестану. Покладений в основу аварської літературної мови)” (Селіванова, с. 221).

Поняття “усне мовлення львів’ян”, “львівське койне” входять в обсяг поняття “львівський текст”⁵, яке запропонувала авторка цього дослідження у статті “Текст міста як лінгвальний феномен” [29]. Львівський текст вважаємо текстом вищого порядку (надтекстом) – лінгвальним феноменом зі складною архітектонікою, який скомпонований із множини співіснуючих у діахронії та синхронії неоднорідних за своєю природою текстів (усних та письмових, кодифікованих та розмовних діалектних), що є органічною взаємопов’язаною і взаємозумовленою єдністю (текстовою єдністю), функціонуючи в єдиному міському просторі як вияв мовної та загальнокультурної компетенції містян, і які об’єднує єдина діалектна база. Текст міста формує сукупність різних типів текстів в усній (усне розмовне міське мовлення, медіатекст, неофіційна (розмовна) антропонімія, міська неофіційна (розмовна) мікротопонімія, міський фольклор, сучасні пісенні тексти) та писемній реалізаціях (художні / нехудожні тексти, документальні джерела, урбаномікон). Термін *львівський текст*, як і базовий загальний термін *текст міста*, є міждисциплінарним; ознака міждисциплінарності сучасної термінології, як зазначає В. Л. Іващенко, особливо притаманна сучасному етапові наукового пізнання [20, с. 48].

Сучасне львівське мовлення як регіолект, львівський регіолект трактує О. М. Палінська [23; 22], погляди якої базуються на понятті регіолекту як етнолінгвістичної універсалії, що ввів до наукового обігу російський мовознавець О. С. Герд [16; 17]. Учений так розкрив його зміст: “Регіолект охоплює ареал ряду суміжних діалектів, але найяскравіше він представлений у містах та селищах міського типу. Носії регіолектів – найчастіше місцева інтелігенція, працівники адміністративно-державного апарату. Регіолект унаслідок багатьох ареально варіативних рис не збігається з міським просторіччям. Регіолект ареальний – просторіччя адіалектне, позаареальне” [17, с. 20]; “Регіолект – особливий перехідний тип між діалектом, наріччям, з одного боку, і просторіччям, жаргоном, з другого боку. Широке поширення регіолектів у більшості сучасних країн – одна з універсалій сучасної етнолінгвістики” [там само, с. 21]. Як бачимо, поняття регіолекту – це поняття етнолінгвістики, близьке до вже усталених у лінгвістиці понять “койне” та “варіант літературної мови”.

У дослідницькому інструментарії О. М. Палінської функціонують як додаткові терміни *специфічний регіолект* [23, с. 305], *класичний львівський регіолект* [22], однак вона заперечує існування львівського регіолекту, відстоюючи твердження про те, що “регіолект одного міста є безпідставним” [там само, с. 175].

⁵ У літературознавчій літературі цей термін і йому подібні частіше подають як власну назву, тобто з великої літери. Пор., напр.: *Львівський текст* (С. М. Андрусів).

Осмислення О. М. Палінською термінології метамови опису нашого об'єкта дослідження, вибір не традиційної наукової позиції, усталеної в мовознавстві в цілому і в україністиці зокрема, а спрямованої на наукову концепцію О. С. Герда, видаються дискусійними. Термінологічна різноманітність і непослідовність, що характеризує наукові пошуки дослідниці, також вказує на невідповідність терміна *регіолект* обраному для дослідження поняттю. Задекларувавши розуміння львівського мовлення на сучасному зрізі як львівського регіолекту, дослідниця паралельно використовує й інші, синонімічні терміни, зокрема *львівський говір* [23, с. 299], *львівська говірка* [там само], *львівська мова* [22, с. 177], *койне* [23, с. 299], *львівський регіолект* [22], *львівське мовлення* [24], спорадично беручи їх у лапки. Всупереч уживанню відповідного терміна, О. М. Палінська не визнає існування львівського койне на сучасному етапі, тлумачачи койне як діахронне явище, “інтелігентську” форму розмовної мови, основну базу якої становив західноукраїнський варіант української літературної мови, меншою мірою – польська, а також окремі німецькі, єврейські та деякі інші елементи <...>” [23, с. 297], вважаючи, що “залишки специфічно львівського “койне” ... можна спостерігати у мовленні окреслених [певних соціальних та вікових – Г. С.] груп <...>” [там само, с. 299]. Непослідовність поглядів на лінгвальну сутність львівського мовлення, застосування строкатого термінологічного інструментарію та неуніфікованість у термінологічному виборі, спонукає вважати наукову позицію О. М. Палінської спірною.

На підставі аналізу мовознавчої літератури своєрідно розкриває зміст термінів і позначуваних ними понять Л. М. Підкуймуха. В її дослідженнях спостерігаємо ототожнення термінів *батарський жаргон*, *львівська говірка* та *сучасне львівське мовлення* [25, с. 228]; *балак* і *койне* [там само, с. 229]. Дослідниця тлумачить балак як “своєрідне львівське койне міжвоєнного періоду”, а у структурі балаку розрізняє культурний діалект Львова та “балак”⁶, ядром якого є поширена серед малоосвічених мешканців львівська міська говірка. Твердження про українське койне міста Львова, як вважає Л. М. Підкуймуха, виникло “за аналогією до польської міської говірки” [25, с. 229].

Отже, маємо підстави підсумувати, що на позначення львівського мовлення як цілості та його структурних складників функціонує широкий репертуар термінів, який виформувався в польській та українській лінгвістичних школах у діахронії та синхронії. Проведений теоретичний аналіз цих термінів дав підстави групувати їх за такими критеріями: 1) мовним сегментом дослідження; 2) віднесеністю до змісту позначуваного поняття. Терміни, що позначають мовлення львів'ян як цілість диференціюємо за такими ознаками: 1) визначальним словом-терміном; 2) походженням; 3) сферою функціонування.

За мовним сегментом дослідження терміни поділяємо на польські та українські.

За віднесеністю до змісту позначуваного поняття ці терміни групуємо на такі:

⁶ Зберігаємо орфографію авторки.

а) терміни, що позначають львівське мовлення як цілість — *gwara lwowska*, *львівська гвара*; *dialekt lwowski*, *dawny dialekt miejski Lwowa*, *львівський діалект*, *львівський міський діалект*, *галицький діалект*, *львівський говір*, *галицький говір*, *говір Львова*, *львівський міський говір*; *polszczyzna lwowska*, *polszczyzna Lwowa*, *polszczyzna lwowian*; *język lwowski*, *львівська мова*; *койне*, *галицьке* / *галицько-буковинське койне*, *інтелігентське койне*, *літературне койне*, *обласне койне*, *західноукраїнське наддіалектне койне*, *львівське койне*; *львівське мовлення*, *регіолект*, *львівський регіолект*, *класичний львівський регіолект*, *специфічний регіолект*;

б) терміни, що позначають складники львівського мовлення — *gwara lemberska*, *bałak*, *bałak lwowski*, *балак*, *львівський балак*, *кіндерський балак*, *język batiarów*, *gwara batiarów*, *мова батярів*, *батярський жаргон*; *dialekt kulturalny*, *gwara miejska*; *polszczyzna polskiej społeczności*, *polszczyzna inteligencji lwowskiej pokolenia powojennego*;

в) терміни, що позначають поняття, до обсягу яких входить поняття “львівське мовлення”, — *polski dialekt południowokresowy*, *dialekty kresowy*, *polskie gwary kresowe*, *polszczyzna kresowa*, *polszczyzna południowokresowa*, *polski dialekt kulturalny*; *південно-західне наріччя української мови*, *західноукраїнський (галицький) варіант літературної мови*, *львівський текст*.

Терміни, які позначають львівське мовлення як цілість, диференціює опорне слово: а) в україністиці — *говірка*, *говір* / *діалект*, *гвара*, *балак*, *койне*, *мова*, *мовлення*, *регіолект*; б) у полоністиці — *gwara*, *dialekt*, *bałak*, *język*, *polszczyzna*. За походженням ці терміни кваліфікуємо на: а) народні — *bałak* (у полоністиці), *балак*, *гвара* (в україністиці); б) власне наукові — *говірка*, *говір* / *діалект*, *койне*, *регіолект*. Поза цим поділом перебувають терміни *мова* і *мовлення*, які часто ототожнюють. Українські терміни, що сформувалися на позначення львівського мовлення у довоєнний період, а також ті, що є спільними з термінами на позначення сільського мовлення, відносимо до традиційних термінів (відповідно до польської та української лінгвістичних традицій їх використання).

За сферою функціонування українські терміни поділяємо на: а) наукові — ті, що вживаються тільки в науковій сфері (*койне*, *регіолект*, *львівський текст*); б) консубстанційні — ті, що вживаються і в науковій, і в позанауковій сферах (усі інші).

Для більшості термінів, що позначають львівське мовлення, притаманні такі смислові відношення: 1) різний ступінь кореляції між терміном та його поняттєвим змістом (кореляція чітка / нечітка); 2) синоніміїність; 3) варіантність. У формуванні досліджуваної термінологічної парадигми простежуємо переважно застосування науково обґрунтованих принципів добору термінологічних одиниць, зорієнтованих на науковий дискурс і термінологічні канони доби їх творення та функціонування. Ця тенденція є особливо помітною в термінах на позначення ієрархічних одиниць сільського мовлення (*говірка*, *говір* / *діалект*).

У науковій метамові нашого об’єкта дослідження є суттєві проблемні питання. Це стосується неправомірного ототожнення термінів і позначуваних ними понять: а) *gwara lwowska* (Й. Яворський) і *gwara lemberska*

(Г. Фельштинський) у розумінні “арготичний складник львівського мовлення” у дослідженнях мовлення передвоєнного Львова поч. ХХ ст.; б) *балак і гвара; львівська говірка і львівський говір / львівський діалект, львівська мова, львівська гвара, балак, львівський балак, кіндерський балак, мова батярів* у діахронії та синхронії [див. 28, с. 167; 30, с. 24]; в) *говір Львова / діалект і койне, західноукраїнський варіант літературної мови* (З. М. Бичко); г) *батярський жаргон і львівська говірка, сучасне львівське мовлення; балак і койне* (Л. М. Підкуймуха).

Досліджуваній термінологічній парадигмі притаманне:

1. Наявність і паралельне функціонування українських та польських еквівалентів термінів, наприклад: *gwara lwowska – львівський говір, gwara lwowska – львівська гвара, dialekt lwowski – львівський діалект, język lwowski – львівська мова, batak – балак, batak lwowski – львівський балак, język batiarów – мова батярів*, що зумовлено історичними обставинами формування та розвитку мовної ситуації Львова і наявністю польської та української лінгвістичних шкіл із дослідження львівського мовлення.

2. Відповідність традиціям польської, української та російської лінгвістичних шкіл. Вибір власне наукового терміна дослідником свідчить про його належність до певної лінгвістичної школи або орієнтацію на неї. Характерною рисою полоністичних досліджень є співіснування термінологічної концепції З. Курцової (краківська лінгвістична школа) та І. Зайфферт-Науки (вроцлавська лінгвістична школа) із домінуванням першої.

В українському науковому дискурсі щодо термінопозначення львівського мовлення як цілості спостерігаємо такі етапи: 1) традиційний – *львівський говір* (Я. Б. Рудницький, П. І. Приступа, З. М. Бичко), *львівська говірка* (М. Мовна); 2) новітній, сучасний: а) у руслі власне української діалектології – *львівське койне* (Ю. Шевельов, О. Горбач, П. Ю. Гриценко, З. М. Бичко); б) орієнтований на Санкт-Петербурзьку етнолінгвістичну школу О. С. Герда – *львівський регіолект* (О. М. Палінська).

3. Відбиття в термінології розшарування міського мовлення з огляду на його функційну неоднорідність та складну стратифікаційну природу: *gwara lemberska, batak, batak lwowski, балак, львівський балак, кіндерський балак, батярський жаргон, język batiarów, gwara batiarów, мова батярів; dialekt kulturalny, gwara miejska, polszczyzna inteligencji lwowskiej pokolenia powojennego*. Функційна неоднорідність львівського койне виявляється в розшаруванні міського мовлення: співіснуванні в ньому нейтрального, загального сегмента, сегмента низького, зниженого та високого, які вказують на віднесеність до різних суспільних прошарків.

4. Відродження традиції вживання термінів *говірка, говір / діалект*, які сьогодні в україністиці правомірно вживати на позначення сегментів сільського мовлення. Для українських праць до сер. ХХ ст. типовим є використання термінології, яка вживалася на позначення діалектного сільського мовлення, зокрема *говірка, говір / діалект* (Я. Б. Рудницький, П. І. Приступа, З. М. Бичко та ін.), що пов'язано з неопрацьованістю теорії міського мовлення на вказаному хронологічному зрізі. Активне функціонування цих термінів, їхня популяризація відбувається внаслідок міфологізації мов-

лення передвоєнного Львова на тлі актуалізації функціонування діалектної мови в сучасному суспільстві.

5. Активне функціонування термінів *балак*, *львівський балак*, *гвара*, *львівська гвара*, *львівська говірка*, *львівський говір*, *львівський діалект* не лише в науковому стилі, а й поза його межами. Специфікою функціонування термінів та визначень на позначення львівського мовлення є те, що вони мають різне походження, серед них, зокрема, народні, які згодом увійшли до наукової сфери. Всупереч тому, що ці терміни не відповідають канонам сучасного наукового дискурсу, їм властива ознака популярності серед львів'ян. Їх використовують у загальномовному вжитку, маніфестуючи відсутність їхнього тісного зв'язку із лінгвістичною науковою сферою. Ці терміни позначені часовим маркером, оскільки є результатом впливу термінологічних традицій певної епохи. Частотність уживання народних термінів *балак*, *гвара* пояснюємо спрямуванням пострадянської доби до історичного минулого міста, підкресленням його своєрідного мовного колориту.

6. Термінологічний різнобій на позначення львівського мовлення зумовлює варіантність термінів і не є винятковим явищем у лінгвістиці, оскільки, по-перше, вказує на намагання осмислити феномен львівського мовлення, пов'язаний із різним розумінням лінгвальної сутності львівського мовлення чи його складників; по-друге, це притаманно дослідженням міського мовлення загалом.

Отже, широкий репертуар термінів на позначення лінгвальної природи львівського мовлення унаочнює різні наукові інтерпретації як лінгвістів, так і ширшого кола дослідників. Аналіз цього термінологічного різноманіття уможливорює глибше осмислити суть досліджуваного явища та простежити формування наукової думки щодо об'єкта нашої розвідки.

1. *Dunaj B.* Język mieszkanców Krakowa. Czesc I. Zagadnienia teoretyczne, fonetyka, fleksja. Prace językoznawcze z. 88. / B. Dunaj. — Warszawa-Kraków : Państwowe wydawnictwo naukowe, 1989. — 148 s.
2. *Gwara lwowska.* Opracowali uczniowie kl. IV Państwowego Gimnazjum XI we Lwowie pod kierunkiem d-ra H. Breita // Przegląd Krajoznawczy II. — 1938. — N. Z. 5. — S. 85–87.
3. *Janów J.* Błędy ortograficzne i gramatyczne w zadaniach polskich Rusinów lwowskich / J. Janów // Język Polski. Rocznik IX. — Kraków : Drukarnia Uniwersytetu Jagiell, 1924. — S. 12–16.
4. *Janów J.* Jeszcze o błędach ortograficznych i gramatycznych w zadaniach polskich Rusinów lwowskich / J. Janów // Język Polski. Rocznik IX. — Kraków : Drukarnia Uniwersytetu Jagiell, 1924. — S. 51–52.
5. *Kubiński R.* Błędy ortograficzne i gramatyczne w zadaniach uczniów lwowskich / R. Kubiński // Język Polski. — 1923. — Z. VIII 5. — S. 145–148.
6. *Kurzowa Z.* Polszczyzna Lwowa i kresów południowo-wschodnich do 1939 roku / Z. Kurzowa — Warszawa-Kraków : Państwowe wydawnictwo naukowe, 1985. — 551 s.
7. *Lubaś W.* Dialektologia miejska. Przedmiot. Zakres. Metoda / W. Lubaś // Język Polski. — 1983. — LXIII. — S. 268–284.
8. *Machowski S.* Bernardynski mijam plac / S. Machowski. — Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk-Lódz : Zakład Narodowy im. Ossolinskich. Wydawnictwo, 1989. — 130 s.
9. *Nitsh K.* [Без назви, рецензія] / K. Nitsh // Język Polski. Rocznik IX. — Kraków : Drukarnia Uniwersytetu Jagiell, 1924. — S. 16–17, 52.
10. *Rudnyćkyj J. B.* Lemberger ukrainische Stadtmundart: (Znesinnja) / J. B. Rudnyćkyj. — Wiesbaden : Harrassowitz, 1993. — 139 s.

11. *Seiffert-Nauka I.* Dawny dialekt miejski Lwowa, cz. I, Gramatyka, cz. II, Słownik / I. Seiffert-Nauka. – Wrocław : Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 1992. – 172 s.
12. *Smulkowa E.* Uwagi o języku starszego pokolenia inteligencji lwowskiej A.D. 1989/1990 / E. Smulkowa // *Język polski dawnych Kresów Wschodnich* [pod redakcją J. Riegera]. – Warszawa : Semper, 1996. – Т. 1. *Studia i materiały.* – S. 223–256.
13. *Wajda K., Vogelfänger H.* *Szczepko i Tońko.* DIALOGI radjowe z “Wesolej Lwowskiej Fali” / K. Wajda, H. Vogelfänger. – Lwów : Ossolineum, 1989 (reprint z 1934). – 154 s.
14. *Бевзенко С. П.* Діалектологія / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 1980. – 246 с.
15. *Бичко З.* Діалектна лексика наддністрянського говору / З. Бичко. – Тернопіль : Лідер, 2000. – 280 с.
16. *Герд А. С.* Введение в этнолингвистику : курс лекций и хрестоматия / А. С. Герд. – [2-е изд., испр.]. – СПб. : Изд-во СПб. ун-та, 2005. – 457 с.
17. *Герд А. С.* Діалект – регіолект – просторечие / А. С. Герд // *Русский язык в его функционировании : тезисы [докл. Междунар. конф. “Третий Шмелевские чтения”, 22–24 февраля 1998 г.]*. – М. : Русские словари (ИРЯ РАН), 1998. – С. 20–21.
18. *Горбач О.* Арго в Україні / О. Горбач. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України, 2006 (Серія “Діалектологічна скриня”). – 686 с.
19. *Горбач О.* Львівські проступницько-тюремницькі арготизми (до 1930-их років) / О. Горбач. Зібрані статті. Т. 1. Арго на Україні. // – [фотопередрук]. – Мюнхен : [б.в.], 1993. – С. 296 (207)–326 (237).
20. *Іващенко В. Л.* Когнітивне термінознавство: перспективи розвитку / В. Л. Іващенко // *Термінологічний вісник.* – 2011. – № 1. – С. 47–54.
21. *Матвіяс І. Г.* Варіанти української літературної мови / І. Г. Матвіяс. – К. : Ін-т української мови, 1998. – 162 с.
22. *Палінська О.* Класичний львівський регіолект і його сучасні інтерпретації / О. Палінська // *Мова і суспільство.* – Львів : Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, 2010. – Вип. 1. – С. 174–179.
23. *Палінська О.* Регіолект сучасного Львова : контактнo-мовні процеси / О. Палінська // *Магістр гри слова. Філологічні дослідження, присвячені 60-річчю професора Флорія Сергійовича Бачевича* / [уклали О. Ясіновська, Л. Сваричевська]. – Луцьк : ПВД “Твердиня”, 2009. – С. 294–306.
24. *Палінська О.* Ставлення мовців до “львівського мовлення” (методика “парних масок”) / О. Палінська // *Мова і суспільство.* – Львів : Львів. нац. ун-т імені Івана Франка, 2012. – Вип. 3. – С. 257–265.
25. *Підкуймуха Л. М.* Батарський жаргон міжвоєнного Львова в соціокультурному аспекті / Л. М. Підкуймуха // *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Філологічні науки.* – 2013. – Кн. 1. – С. 228–233. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Nzfn_2013_1_46.pdf.
26. *Приступа П. І.* Говірки Брюховицького району Львівської області / П. І. Приступа. – К. : Вид-во Академії наук Української РСР, 1957. – 136 с.
27. *Рудницький Я.* Львівський говір / Я. Рудницький // *Наш Львів : Ювілейний збірник (1252–1952)* / Нью Йорк: Червона калина, 1953. – С. 179–183. – Режим доступу : <http://zbguc.eu/node/3253>.
28. *Сікора Г.* Львівське мовлення як об’єкт лінгвоукраїністики / Г. Сікора // *Волинь – Житомирщина : [істор.-філол. зб. з регіон. проблем]*. – Житомир : Ред.-вид. відділ Житомирського педагог. ун-ту імені І. Франка, 2001. – С. 162–170.
29. *Сікора Г. В.* Текст міста як лінгвальний феномен : [доповідь на засіданні Міжнар. круглого столу “Діалектний текст як джерело лінгвістичних студій”, Київ, 24 березня 2015 р., Інститут української мови НАНУ] / Г. В. Сікора. – К., 2015. – (у друці).
30. *Хобзей Н.* Слова і місто, або місто в словах / Н. Хобзей // *Лексикон львівський: поважно і на жарг / Вид 2-е, доповн. і випр.* / Н. Хобзей, К. Сімович, Т. Ястремська, Г. Дидик-Меуш. – Львів : Ін-т українознавства ім. І. Крип’якевича НАНУ, 2012. – С. 9–40.
31. *Шевельов Ю.* Українська мова в першій половині ХХ ст. (1900–1941). Стан і статус / Ю. Шевельов. – Чернівці : Рута, 1998. – 212 с.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- GLW – Gwara lwowska // Wikipedia : [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pl.wikipedia.org/wiki/Gwara_lwowska
- GLWs – Gwara lwowska // Wikisłownik : [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://pl.wiktionary.org/wiki/Indeks:Polski_-_Gwara_lwowska
- JKL – *Jaworski J.* Kumać po lemersku: Przyczynek do słownika gwary lwowskiej / J. Jaworski // Lud. – 1901. – Т. 7. – С. 276–281.
- PDL – Polski dialekt lwowski : [електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.goldenline.pl/grupy/Miasta_regiony/lwow/polski-dialekt-lwowski,3082954/.
- SBL – Słownik bałaku lwowskiego / Uzupełniony na podstawie “Lwowskie piosenki uliczne, kabaretowe i okolicznościowe do 1939 roku” J. Habeli i Z. Kurzowej; [opracowa 20.12.2009 r. Zbyszek Maderski (prawie Lwowskiak)] : [електронний ресурс]. – Режим доступу : [http://www.stankiewicz.e.pl/ludobojstwo/lwowska_gwara.html]
- SNDBL – Słownik naszych dziadków bałaku lwowskiego : [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.czyszki1350.republika.pl/slownik.htm>.
- Б_Вікі – Балак // Вікіпедія : [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uk.wikipedia.org/wiki/Балак>.
- БС – Батярський словник : Львівська говірка (львівська гвара) від А до Я // Вікіпедія : [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://foto-lviv.com.ua/slovnuk/#.VF8BwB_gGi8.
- ВСЛБ – *Винничук Ю.* Словник львівського балаку / Ю. Винничук // Ю. Винничук. Клуб комісара Бонця. – Львів : Літературна агенція “Піраміда”, 2002. – С. 184–190.
- ВСЛГ – *Винничук Ю.* Словник львівської говірки / Ю. Винничук // Ю. Винничук. Герой передмістя. – Львів : Літературна агенція “Піраміда”, 2003. – С. 254–257.
- ВС – *Винничук Ю.* Словник / Ю. Винничук // Галицька кухня: історія, рецепти та обличчя. – Львів : Вид-во Старого Лева, 2014. – С. 482–488.
- ГАЛА – Гвара. Автентична львівська абетка. Словник / А. Борковський. – Львів : Лілея-НВ, 2011. – 76 с.
- Гриценко – *Гриценко П. Ю.* Говір / П. Ю. Гриценко // Українська мова : енциклопедія. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” імені М.П. Бажана, 2007. – С. 104–105.
- Гриценко* – *Гриценко П. Ю.* Говірка / П. Ю. Гриценко // Українська мова : енциклопедія. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” імені М.П. Бажана, 2007. – С. 105.
- КСЛГ – Короткий словник львівської гвари / [упоряд. Л. Козак] // Незалежний культурологічний часопис “І”. – 2004. – № 36. – С. 51–71.
- ЛГ – Львівська гвара // Вікіпедія : [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Львівська_гвара.
- ЛГф – Львівська гвара // Львівський форум : [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://forum.lvivport.com/threads/lvivska-ghvara.20544/page-20>.
- ЛГ_Вік – Львівська говірка (балак) // Вікіпедія : [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://foto-lviv.com.ua/slovnuk/#.VF8BwB_gGi8.
- МСЛГ – *Мовна М.* Словник львівської говірки першої третини ХХ століття / М. Мовна. – Львів : Наук. тов-во ім. Шевченка, 2013. – 160 с.
- Масенко – *Масенко Л. Т.* Койне / Л. Т. Масенко // Українська мова : енциклопедія. – К. : Вид-во “Українська енциклопедія” імені М.П. Бажана, 2007. – С. 269.
- Селіванова – *Селіванова О.* Койне / О. Селіванова // Сучасна лінгвістика : термінологічна енциклопедія. – Полтава : Довкілля-К, 2006. – С. 221.
- СГД – Словник галицького діалекту : [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://dramatica.org.ua/Словник_галицького_діалекту.
- СЛБ – Словник львівського балаку : [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrcenter.com/Форум/26832/Словник-Львівського-Балаку>.
- СЛБ* – Словник львівського балаку // Львівська Вікіпедія : [електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lvivforever.org.ua>.
- ТСЛГ – Тлумачний словник львівської гвари // Вікісловник : [електронний ресурс]. – Режим доступу : http://uk.wiktionary.org/wiki/Додаток:Тлумачний_словник_львівської_гвари.

Ярісевич – *Ярісевич Д. Балак / Д. Ярісевич //* Енциклопедія сучасної України / [редкол.: Дзюба І. М. (співголова) та ін.] – К. : [б.в.], 2003. – Т. 2. Б – Біо. – С. 129.

G. V. Sikora

LINGUISTIC NATURE OF MODERN LVIV SPEECH IN TERMS AND DEFINITIONS

Terms denoting modern Lviv speech are shown in diachronic and synchronic aspects. The research is based on analysis of the study object in correlation with linguistic nature. Specificity of the use of these terms is proposed.

Key words: terms, Lvivian spoken language, linguistic nature.